

Oponentský posudek diplomové práce

Název práce: **Role morální odpovědnosti v kontextu ústavní péče o dítě**

Autorka práce: Bc. Denisa Příhodová

Obor studia: Etika v sociální práci

Předložená práce spadá do oboru studia a splňuje základní požadavky na tento typ závěrečné práce. Pokud se mám jako oponent pokusit vystihnout slabiny práce, pak je to na prvním místě nepropracovaná teorie odpovědnosti, což je v kontrastu jak s názvem práce, tak s jejím cílem. Co mám nepropracovaností na mysli? Fakt, že v textu čtenář nikde nenajde samostatnou, byť jen stručnou část, kde by autorka jasně a srozumitelně vysvětlila, s jakou teorií odpovědnosti pracuje a jaké jsou nutné a základní prvky pojmu „odpovědnost“. Autorka možná odpoví, že vychází z teorie Hanse Jonase a Emanuela Lévinase, a že se snažila jejich teorie odpovědnosti aplikovat do určité oblasti sociální práce. To je pravda – a v tomto smyslu skutečně s určitými teoriemi odpovědnosti *pracuje*, nicméně aniž by je jakkoli *propracovala*, tj. alespoň stručně (kriticky) analyzovala a zhodnotila. Podstata mé námitky spočívá v tom, že jsem nikde v textu nenašel, jaké musí být základní prvky každé realistické odpovědnosti – a zejména: že každá odpovědnost, aby byla jednotlivým člověkem reálně naplnitelná, musí být omezená. A sice právě ve svých základních prvcích. Jaké tyto prvky jsou? Tyto: *kdo* (je odpovědný) – *za co* (je odpovědný) – *a před kým/vůči komu* (je odpovědný); první termín se nazývá „subjekt“ (odpovědnosti), druhý „předmět“ (odpovědnosti) a třetí „instance“ (odpovědnosti). Jde tedy o to, že každá odpovědnost je relačním pojmem a musí být vždy a nutně v těchto svých třech termínech jasně vymezená a omezená! Kromě toho se zpravidla dále pracuje s dalšími dvěma prvky: *s ohledem na koho* je někdo odpovědný (objekt odpovědnosti) a *v rámci jakého normativního standardu* (normativní standard odpovědnosti).

Jestliže si tedy autorka zvolila jako cíl „zmapovat význam morální odpovědnosti ve výchově dítěte“ – a sice jak ve významu „odpovědnosti rodiče ke svému dítěti“, tak ve významu „odpovědnosti samotného dítěte“ (viz úvod, s. 6), bylo třeba, aby tak učinila na základě jasně představené teorie odpovědnosti, u níž by přinejmenším stručně vysvětlila, jaké jsou tři základní a nutné prvky každé odpovědnosti (*kdo* – *za co* – *před kým*) a případně také její další komponenty (objekt – normativní standard). A rovněž zdůraznila základní předpoklad nutnosti omezení každé odpovědnosti. To podle mého soudu autorka sama tuší, když klade otázku: „Není nad možností člověka být odpovědný za všechny a za všechno?“ (s. 26). Samozřejmě, není to možné. Každá odpovědnost musí být omezená – a právě nejprve *co* do svého předmětu (*za co*). Z textu vůbec není patrné, zda právě toto omezení předmětu odpovědnosti autorka správně pochopila. Když totiž referuje o Jonasově pojetí odpovědnosti, píše: „...podle Jonase znamená [rodičovská odpovědnost] že rodič je odpovědný za vše, co se s dítětem děje a zároveň i za to, co se s ním bude [v budoucnosti] dít.“ (s. 19). To je ovšem ukázková formulace, jak vyjádřit přetížení odpovědností, které nutně vyplývá z toho, že jsme správně nevymezili a neomezili předmět odpovědnosti! Autorka se v tomto kontextu odvolává na mou knihu. V této knize jsem ale Jonasovo pojetí kriticky analyzoval (viz mj. s. 374-390). A mám za to, že o něco podobného se měla autorka přinejmenším pokusit jak s ohledem na Jonasovo pojetí (přičemž v tomto bodě se mohla opřít o mou knihu), tak i s ohledem na pojetí Lévinase.

Zdá se, že autorka se základním předpokladem omezení odpovědnosti *co* do předmětu nepočítá ani v závěru; tam uvádí: „...rodič je odpovědný za to, jakým způsobem dospívající jedná a jednat bude i v dalším životě.“ (s. 52). Není to ale v rozporu s tím, co autorka uvádí jinde, když píše: „Za jednání dospívajícího už neodpovídá pouze rodič, ale i sám dospívající...“? (s. 32).

Podobné rozpory se objevují i na obecnějších rovinách. Autorka na jedné straně kupříkladu referuje o tom, že podle Jonase je rodič „absolutním původcem života [dítěte]“ (s. 19), na druhé straně ale u Lévinase zmiňuje, že také „Bůh je otec“ (s. 27). Kritika uvedené Jonasovy myšlenky viz má kniha s. 247-248. Tento možná spíše marginální rozpor poukazuje ovšem, podle mého úsudku, rovněž na absenci teologického vyjasnění odpovědnosti a vede nutně k otázce „poslední instance“ odpovědnosti. A protože jsme na Teologické fakultě, nemohl jsem to nechat zcela bez povšimnutí. Nevnesl by ale právě pojem „poslední instance“ do celé problematiky více světla – ba co víc: více naděje tváří v tvář obtížím v péči o problémové děti? Podívá-li se totiž rodič na své dítě také jako na dítě Boží, není to zásadní změna perspektivy?

Předložená diplomová práce má bezpochyby i své kvality. Jejich ocenění nechám na vedoucím práce. Práci navrhuji hodnotit jako *velmi dobrou*, konečné hodnocení bude záviset na tom, jak autorka svou práci obhájí.

9. 5. 2023